

Det moderne sammenbrud og uddannelsespolitikken – eller: Kejseren af Pisa har jo ikke noget på

Kritisk kommentar af Morten Nørholm, ~~glad~~ vred amatør

I januar 2024 kunne man læse på nettet at Putin-kritikeren Alexei Navalny hver morgen klokken 05.00 var [tvunget til at lytte til en Putin-venlig popsang](#). [Føj, for en ulykke](#), skal læseren tænke.

Men måske er det ikke helt så forskelligt fra hvordan det er hos os. Selvstændigt tænkende mennesker tvinges alt for ofte til at læse den ene mere jublende artikel efter den anden om [den såkaldte undersøgelse betegnet Pisa](#). I en dansk sammenhæng fandtes fx [undervisningsminister Matias Tesfayes personlige betragtning](#) over det såkaldte resultat af Pisa. Minister Tesfaye mener at corona/COVID-19 har det største ansvar for at de danske skoleelever præsterede dårligere i Pisa end i 2018. Tesfaye benytter dette som argument for visse reformforslag, men han glemmer at ifølge Pisa præsterede også de svenske elever dårligere end i 2018 skønt de gik i skole under hele pandemien. Både argumenter og forslag er med andre ord politisk bullshit i forklædning fordi der ikke findes grundlag for hverken det ene eller det andet. Men det kan have et vist gennemslag fordi det refererer til en fælles forestilling om [skolen og dens funktion](#).

I en svensk sammenhæng fandtes i det svenske Läraförbundets förbundstidning *Vi lärare* d. 7. december 2023 [et referat af et interview med Pisa-chefen Andreas Schleicher](#). Med udgangspunkt i det såkaldte resultat af Pisa mener Schleicher at ”det behövs mer disciplin och engagemang i svenska klassrum”. Tilsvarende er også dette velkendt politisk bullshit i forklædning. Og ganske vist er minister Tesfaye politisk valgt og kan mene alt muligt, men han skal overholde [ministeransvarlighedsloven](#) og dermed [grundloven](#). I modsætning til Schleicher som end ikke ser ud til at behøve overholde [markeds-](#)

[føringsloven](#). Husk på at Pisa er et produkt som sælges af en privat organisation (OECD) hvor de enkelte medlemslandes indbyggere, som betaler for nationens medlemskab, ingen indflydelse har.

I sig selv er det ikke besværligt at læse om andres tolkninger, holdninger, forslag til reform af skole og uddannelsesvæsen. Hvis bare debattørerne selv stod for deres forslag. Det som gør Pisa-diskussionen så besværlig, er at uanset hvordan man imødegår Pisa eller forsøger at nuancere tolkningerne, uanset hvilke indvendinger man har mod metode, udvalg, repræsentativitet, sammenlignelighed, statistikkens (manglende) soliditet, uanset alt, så er reaktionen fra fortalere for Pisa den samme: enten ignoreres kritikken eller den gøres til grin. To klassiske [herskertechnikker](#). Og Pisa fortsætter ubestridt.

Men hvad er egentlig problemet med Schleicher og hans tekst? Schleicher er en administrativ chef som agerer politisk. Schleicher har ikke selv produceret de såkaldte resultater af den såkaldte undersøgelse (Pisa) som han benytter i sin tekst. Dette har han til fælles med minister Tesfaye. Læg dernæst mærke til at Schleicher på Pisa's hjemmeside redegør for at hele hans karriere har været som administrator, inklusive overraskelsen: [ifølge wikipedia](#) er Schleicher uddannet i fysik, matematik og statistik. Desuden er han medlem af det svenske [Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien](#). Men han har ingen forskeruddannelse. Som Pisa's direktør for [direktoratet for uddannelse og kompetence](#) behøver Schleicher altså ikke vide noget som helst systematisk-videnskabeligt hverken om skole, uddannelse, pædagogik eller evalueringer, eller om hvordan man bedriver forskning.

Interessant nok er det dog misforstået at anskue Schleichers kompetencer i termer af mangler. Snarere havde det været en social fejl hvis han havde haft bare den mindste reflekterede anelse om det han arbejder med. Det som ud fra en naiv betragtning opfattes som en svaghed, er snarere Schleichers styrke fordi det aldrig var meningen at nogen skulle forstå noget på hans position i et magtens felt.

Til gengæld kan Schleicher tælle og regne og knuse tal. Men fordi han og Pisa ikke ved hvad der tælles, bliver statistikken meningsløs længe inden man begynder at diskutere om resultaterne kan reproducere eller sammenlignes. Hvilket de heller ikke kan. Anvendelsen af samme metode under ethvert forhold samt strenge anonymitetskrav gør det umuligt at vide hvilken elev som har scoret hvad, og under hvilke omstændigheder, inklusive fx elevens sociale baggrund.

Så det er meget simpelt. På grund af (ikke på trods af) forudsætningerne for og omstændighederne omkring de såkaldte undersøgelser er de såkaldte resultater både [usammenlignelige og ikke-reproducerbare](#), dvs. at en statistisk behandling er meningsløs. Eller tendentiøs. Det var sandsynligvis den indsigt der fik de to svenske pædagogiske koryfæer [Sigbrit Franke](#) og [Ulf P. Lundgren](#) til i 1980 at foreslå ”[Teoriinriktad utvärdering](#)”, at den som foretager en evaluering, må systematisk vide noget om det som evalueres. Et banalt krav helt uden gennemslag. Siden blev de begge højt placerede administratorer inden for det svenske uddannelsesvæsen. Franke som svensk universitetskansler, øverste chef i det svenske [Universitetskanslerämbetet](#) (UKÄ), den ansvarlige myndighed for universiteter og højskolor. Lundgren som generaldirektør for det svenske [Skolverket](#), den ansvarlige myndighed for det svenske skolevæsen.

Jeg antyder ikke en konspiration. Snarere er der tale om det stik modsatte fordi alting foregår prærefleksivt, pr. habitus. Men Schleicher er som kejseren i eventyret. Han har intet tøj på fordi han ingenting har at belægge sine hævdelser med, ud over det 'tøj' hans 'skræddere' fx [i Danmark](#) eller Sverige har fremstillet, Pisa's metode og de såkaldte resultater. Ifølge god [instrumentel positivisme](#) forudsættes det at hvis bare metoden anvendes metodisk-systematisk, garanteres kvaliteten af undersøgelsen og dens resultater. Der produceres en spejling af, dvs. sandheden om virkeligheden. Men sandheden er i ental; der findes kun en sandhed (i diametral modsætning til et videnskabeligt ideal), og sandheden kan man ikke vide. Snarere findes de såkaldte resultater af den såkaldte undersøgelse med benævnelsen Pisa i en helt anden kategori end viden, nemlig i en totaliserende kategori og med samme idiosynkratiske karakter som sladder, (over)tro, ammestuesnak, rygter, skrøner, konspirationsteorier osv. Det er ødelæggende for en oplyst debat.

Sandheden er ikke oplyst, sandheden er et rygte; fordi der kun er en sandhed, er sandheden totalitær, universaliserende, den naturaliserer enhver forudsætning for og omstændighed omkring sin formulering. Samtidig er sandheden knyttet til den enkeltes idiosynkrasier og ikke noget man kan argumentere for eller føre en egentlig samtale om. Sandheden er noget man pr. [charismatisk](#) lederskab eventuelt kan vinde proselytter for, som i en slags frikirke. Kejseren af Pisa er altså også en slags ypperstepræst eller pave - og man kunne drømme om at han også bad om at blive Vorherre. Så kunne han være tilbage i [muddergroften](#). At bygge en uddannelsespolitik (eller en hvilken som helst politik) på idiosynkrasier forklædt som viden (en term som anvendes af Pisa og fx også af både [Danmarks Evalueringsinstitut](#) (EVA), UKÄ og Skolverket) er intet andet end et anti-demokratisk, politiserende fupnummer.

Desuden er tro aggressivt konfrontatorisk fordi tro er dikotom: tro implicerer alene ja eller nej. Enten tror du og så elsker vi dig og du er med i fællesskabet, eller også er du en vantro/hedning og for bestandigt udelukket og vi vil gøre alt for at bekæmpe dig og det du står for. At hele arbejdet i Pisa krydres med implikationen af at troen bygger på viden, forstærker det aggressivt konfrontatoriske og symbolsk ultravoldelige i det overgreb der er tale om. Her står endnu en herskertechnik frem: naturaliseringen af det egne vilkårlige udgangspunkt.

Dette kan relateres til den måde DPU's dekan i en årsfesttale i 2008 argumenterede for visse neoliberale, antividenskabelige administrative initiativer, jf. min diskussion i [Praktiske Grunde i 2009](#). DPU's dekan Lars Qvortrup lod sig dengang narre (eller måske han af politiske årsager fandt det opportunt at lade sig narre) af sine 'skræddere' som havde [redigeret en antologi](#) med et mangelfuldt referat af den klassiske tekst Qvortrup benyttede som grundlag for sine politiske stillingtagener. Problemet for Qvortrup dengang og for Schleicher nu er at de ikke selv kan se at det 'tøj' skrædderne har fremstillet (det grundlag de benytter for deres politiske stillingtagener), ikke findes. Eller at de af politiske årsager finder det opportunt ikke at undersøge om 'tøjet' findes eller er en bluff. At de begge desuden benytter deres grundlag som om det var videnskabeligt, eller som om det havde samme status som videnskabelig viden, indebærer at begges argumenter bliver totaliserende og i sin tur eksploiterer den særegne økonomi som giver uddannelsessystemet

legitimitet. Den økonomi er efterhånden næsten helt udhulet, og universitetet må i stedet og som en konsekvens af den neoliberale kulturrevolution siden 1980'erne anerkendes som et af [den tilbagetrukne stærke \(neoliberale\) stats](#) despotiske redskaber til udbygning og undertrykkelse.

En forklaring kunne være at arbejdet i skole og uddannelsesvæsen, i sin tid kirkens privilegerede ordensopretholdende instans, stadigvæk er en del af kirkens ordensopretholdende, dvs. *pædagogiske* arbejde; et arbejde hvor det normale er at tro og sandhed præsenteres som viden. Det er dog snarere sådan at skole og uddannelsesystem er erobret af en tilbagetrukken stærk (neoliberal) stat som fortsætter med at gøre det som i sin tid kirken gjorde, præsenterer tro som viden. Jf. desuden det svenske [UKÄ's regelmæssige evalueringer af universiteter og højskoler](#), som svarer til EVA's arbejde. Desuden implicerer den instrumentelt positivistiske filosofi bag Pisa at det er unødvendigt at vide noget om det som evalueres (testes). Det præcis modsatte af det som Lundgren og Franke skriver omkring år 1980, omtrent samtidig med at den private organisation OECD begynder at markedsføre Pisa som led i den neoliberale kulturrevolution. Desværre for en åben og demokratisk (eller ligefrem videnskabelig) debat præsenterer Schleicher ikke disse forudsætninger; udgangspunktet naturaliseres, hvilket umuliggør en diskussion af Pisa ud fra andre synsvinkler.

Endelig forudsætter Schleicher uden nogen form for referencer (fordi de kun findes som hævdelser) en række idemæssige forestillinger om skole/uddannelses og karakterers rolle, om sammenhængen mellem resultater i en test og kundskabsniveau hos en elev/student, om den påstået testede kundskabs anvendelighed og omsættelighed, om sammenligneligheden mellem lande og mellem sociale grupper osv. Igen som om omstændighederne ikke spiller nogen rolle for resultaterne, hvis bare metoden anvendes metodisk-systematisk.

Men menneskelige handlinger er ikke en regelfølge. Snarere er de en *praxis* ([Wittgenstein](#); en regel kræver en regel for at følge reglen, som kræver en regel for at følge reglen for at følge reglen osv.), eller en *praktik* ([Bourdieu](#); en praktik kommer i stand som det konkret mulige under de givne omstændigheder og på baggrund af en praktisk orientering med habitus i bunden som generativt princip). I sammenhængen udtrykker forestillingen om at når en metodebeskrivelse ser ud til at blive fulgt, snarere end netop dette, at en tilsyneladende regelfølge, som enhver anden praktik, må forklares som en habitueret tilbøjelighed til at gøre noget, genfortælle det som om reglen blev fulgt og var årsagen, og [miskende hele historien](#). Alene af den grund er Pisa - og tilsvarende [folkevidenskab](#) - ude af kontrol. Alt i sammenhængen er ikke-reproducerbart og ikke-sammenligneligt.

Det man *kan* vide, er at en test måler om eleven/studenten kan passere testen, om eleven/studenten klarer presset under testens (højest besynderlige) sociale og praktiske omstændigheder, om eleven/studenten finder omstændigheder og test meningsfulde osv. (jf. også [Ulf Brinkkjærs og min diskussion af betydningen af en forskrift](#)). Men det er det modsatte af det som forudsættes, at testen måler elevens/studentens kundskab uafhængig af omstændighederne. Sådanne aspekter forsvinder hos Schleicher. Eller snarere ville det

være en social fejl hvis han havde den fjerneste anelse om at det giver mening at diskutere dem.

Det samme gælder visse andre vigtige aspekter, at en test overhovedet kan anvendes til at måle kundskab, fordi det som egentlig måles, er om eleven anser at det giver social mening at deltage. Altså at en måling af elevens tilbøjelighed til at stille op til testen kan måle elevens kundskabsniveau, trods en eventuel mistanke hos eleven om at testen egentlig er meningsløs. Dette kræver at der findes en specifik, sandsynligvis ujævnt socialt fordelt praktisk kompetence hos eleven/studenten til at forvalte situationen på den rette, naturaliserede måde. Men også sådanne aspekter forsvinder hos Schleicher. Det forudsættes at høje karakterer er bedre end lave. Bedre for hvad? Som en olympisk disciplin? Uden samtidige økonomiske investeringer indebærer mere uddannelse kun arbejdsløse med mere uddannelse, samtidig med at mere uddannelse bliver normen som indtrædelseskrav på arbejdsmarkedet. At social baggrund ikke spiller nogen rolle for resultatet af testen. Her er det nærmest almen viden at social baggrund naturligvis gør en forskel. At karakterer måler anvendelig kundskab. Anvendelig for hvad? For at passere en test? Selv behøvede Schleicher ikke nogen relevante eksamina for sit job. Det var måske tilstrækkeligt at [hans far var professor i uddannelsesvidenskab](#), hvilket understreger at social kapital er mere relevant end uddannelseskaptal.

Endelig er det, i det mindste for en umiddelbar betragtning, og for det tilfælde at det var dét der stod på spil, yderst mærkværdigt at skønt Schleicher præsenterer sig som statistiker, så bemødes aldrig den strikt statistiske kritik som er fremkommet i årenes løb, som udfordrer hele grunden under og signifikansen af Pisa's såkaldte resultater. Jeg er ikke selv statistiker, men jeg ved at bl.a. den danske statistiker Svend Kreiner anser at [statistikken bag Pisa ikke er solid](#), og at den danske sociolog Erik Jørgen Hansen anså at [Pisa var en flodbølge af ufortolkede talrækker](#). At Schleicher systematisk ser bort fra den slags, viser at heller ikke det har noget med sagen at gøre.

Er Pisa videnskab?

Idealet versus det empirisk konstaterbare

Der er altså ingen tvivl. Pisa (og tilsvarende evaluerende praktikker) har intet med videnskab at gøre. Det er at slå åbne døre ind at konstatere dette, og det er der heller ingen der hævder. Her skitseres alligevel tre eksempler på idealer fordi der er så megen forskning som anerkendes som videnskab, som, pr. feltkræfter anerkendes som videnskab, men som ikke lever op til idealerne:

Gaston Bachelard mener, i overensstemmelse med sin egen [nej'ets filosofi](#), at videnskab er den viden som går imod det velkendte, den viden som ikke findes under de givne omstændigheder, og som ingen ved der kunne være brug for, jf. fx side 66 i Stafs afskedsforelæsning ["Videnskab og engagement"](#). Pisa fejler fordi den såkaldte viden som produceres, alene bekræfter og legitimerer allerede socialt nødvendige administrative tiltag, en mainstream-uddannelsespolitik.

Émile Durkheim [skrev i 1922](#) at for at man kan kalde et sæt af studier om pædagogik for videnskab, er et nødvendigt og tilstrækkeligt krav at:

1. De må handle om verificerede, udvalgte, iagttagne kendsgerninger. [...] 2. Disse kendsgerninger må i sig selv være så homogene, at de kan klassificeres i samme kategori. [...] [og] 3. Endelig studerer videnskaben disse kendsgerninger for at lære dem at kende, og kun for at kende dem, på en fuldstændig upartisk måde. (citeret fra [den danske oversættelse fra 1975](#))

Pisa fejler på alle tre krav og viser egentlig ikke noget; de såkaldte resultater er ikke resultater i gængs forstand og der produceres ikke viden i gængs forstand. Dette understreger at Pisa og andre evaluerende praktikker [har en helt anden funktion end at undersøge kvaliteten og foreslå forbedringer af det som evalueres](#); som forvalterviden at legitimere allerede socialt nødvendige administrative tiltag. At ordet viden tilhører en politiserende sprogbrug og måske alene omfatter idiosynkrasier, vrøvl, skrøner, rygter, amnestuesnak og (over)tro, viser hvor slemt det står til.

Immanuel Kant argumenterer i teksten [Der Streit der Facultäten](#) fra 1798 for at et moderne universitet, ud over *tre øvre*, formålsrationelle fakulteter (teologisk, medicinsk og juridisk) må have *et nedre*, filosofisk fakultet som alene er skyldigt mod fornuften, og som skal holde de øvre i skak ved at kontrollere deres arbejde og teste erkendelsesgrundlaget for denne viden. Den strid der opstår mellem de øvre fakulteter (en ordensopretholdende højrefløj) og det nedre fakultet (en kritisk venstrefløj), udfordrer ikke den til enhver tid siddende regering, men er tværtimod til dens fordel og nødvendig for at regeringen ikke skal herske despotisk. Regeringen skal med andre ord ikke blande sig i striden.

Pisa udfordrer ikke en ordensopretholdende højrefløj. Tværtimod. Pisa og de såkaldte resultater er en del af en sådan højrefløj og med sine initiativer intervenserer regeringen - pr. Pisa og pr. en stigende mængde statsligt initieret og direkte eller pr. finansieringsform indirekte statsligt kontrolleret produktion af såkaldt viden - på præcis den måde og med præcis de konsekvenser som Kant advarede imod i 1789. Dette understreges af at Pisa deler karakteristika med en meget lang række officielle og/eller offentligt initierede udredningsrapporter, inklusive fx det som produceres af danske EVA samt de svenske Skolverket og UKÄ. På svensk findes desuden SOU'er, [Statliga Offentliga Utredningar](#) som ikke har en pendant på dansk, om end der i Danmark udføres en del [sektorforskning](#).

Endelig burde eksternt finansiering af forskning i regi af universitetet hvor en forsker investerer sin tid til fri forskning i det [påstået eksternt finansierede projekt](#), snarere diskuteres i termer af hæleri eller kreativ bogføring fordi den forskningstid som allerede en gang er solgt til staten som fri forskning og for at opfylde universitetets demokratiske rolle, stjæles fra staten og sælges en gang til eller foræres væk som prisdumping.

De ovenstående overvejelser over et bestemt videnskabsideal, raffineret over tid, udgør imidlertid normative betragtninger over noget som ifølge samme ideal burde studeres empirisk.

Derfor behøver man ikke diskutere om Pisa er videnskab, for efterhånden og pr. sit eget neoliberalt, anti-demokratiske og anti-videnskabelige arbejde har Pisa selvfølgelig og paradoksalt nok samme status som videnskab. Ikke fordi arbejdet opfylder alle de ovenstående ideale krav til videnskab, men fordi enhver modposition efterhånden er

udryddet pr. administrative manøvrer af en tilbagetrukket stærk neoliberal stat som hersker pr. delegat, og som rækker langt ind blandt forskerne. Inklusive forskningsfinansiering efter ansøgning, forestillingen om [fra forskning til faktura](#), kravet om at forskningen skal omsættes til praksis, at visse bestemte metoder er ophøjet til videnskab eller universitetsfag (især alle mulig former for ukonstruerende talknuseri eller ditto interview-undersøgelser som oftest end ikke overholder [Kvales kanoniserede krav](#)) og med de vidt udbredte International Comparative Education eller Diskursanalyse som paradeeksempler inden for pædagogik som er mit fag.

Pisa er altså videnskab. Pr. feltkræfter og gennemsat pr. kup. Og ikke mindst med det neoliberale yndlingsværktøj evalueringer (evaluerende praktikker, som fordi de er ordensopretholdende praktikker, er pædagogiske praktikker) som det måske væsentligste redskab. Inklusive at evaluerende praktikker fungerer som forhindringer for at det evaluerede undersøges fornuftigt. Det handler min pædagogiske forskning gennem snart 30 år om og det er derfor den har mødt så stærk modstand at jeg må skrive en artikel som denne som ”~~glad~~ vred amatør” (skønt [dissident](#) nok er mere dækkende; måske skulle jeg søge politisk asyl).

Det er denne ambivalens, at de såkaldte undersøgelser som foregår i regi af Pisa, af danske EVA eller svenske UKÅ eller Skolverket, eller som foregår i de svenske SOU’er, har indvirket på arbejdet på universitetet, en ambivalens som efterhånden næppe er en ambivalens, og kun er det i forhold til et næsten udryddet ideal. Det er denne ambivalens der samtidig giver Pisa sin styrke. Pr. sine egne idealer producerer Pisa og andre evaluerende praktikker ikke videnskab. Det hævder ingen, og det tror ingen. Det gør Pisa immun for dén kritik. Samtidig findes der kun den slags som produceres gennem Pisa og tilsvarende evaluerende praktikker, dvs. at så producerer Pisa alligevel videnskab, og i det mindste er der en udbredt tro på at fx Pisa viser noget.

De tilsyneladende systematiske undersøgelser som udgør de respektive evaluerende praktikker, ofte publiceret i tidsskriftsartikler, komplet med litteraturhenvisninger og postuleret systematiske dataindsamlinger og databehandlinger, henter legitimitet for de såkaldte resultater i sammenhænge som anerkendes for at producere netop videnskab, og hvor videnskab produceres i stigende grad med henvisning til fx de såkaldte resultater af Pisa, eller hvor såkaldte undersøgelser og såkaldte resultater produceres på samme måde. Jf. at der på forskellige dominante positioner i [et felt af danske producenter af evalueringsforskning](#) (forskning som er kendetegnet ved sin metaevaluerende karakter) jeg konstruerede i forbindelse med mit afhandlingsarbejde, befinder sig en række forskere ansat i akademiet: [den dominante](#), [empiriker](#), [tronprætendenten](#) og hans [assistent](#) samt [bibliotekaren](#).

Pisa og den slags er ikke videnskab i streng forstand, men det har en skuffende lighed. Alt er importeret til universitetet som ellers burde holde sig fri af den slags. Men snarere end at vise at Pisa producerer videnskab, ser man hvordan det som anerkendes for at være videnskab, ikke lever op til idealerne, og dermed at langt størstedelen af den såkaldte videnskab produceres på et socialt sted som ligger tæt på det sted hvor Pisa produceres, nemlig i en decideret afhængig del af et magtens felt, om end administrativt allokeret til universitetet. Det er [en væsentlig pointe](#), at en administrativ allokering til universitetet af

evaluerende praktikker (evalueringer og en tilhørende socialt nødvendig metaevaluerende ledsagende diskurs kaldet evalueringsforskning, hvor det er meget svært at kende forskel) ikke garanterer at de pågældende evaluerende praktikker er videnskab, men viser at de pågældende forskningsområder må konstrueres i en decideret ikke-autonom del af et magtens felt.

Det kan være relevant at se udviklingen i lyset af Max Webers diskussioner dels i antologien [Makt og byråkrati](#), dels i [Den protestantiske etik og kapitalismens ånd](#). (Her har jeg fået hjælp af ChatGPT 4.0 via [Copilot på Microsofts bing.com](#). Dog ikke direkte fordi de tekststykker som blev leveret, var af en så endnu mere generel og tankeløs karakter at de kun kunne bruges i en studenteropgave, men det er [en anden diskussion](#)). Der er ingen tvivl om at den udvikling som ser ud til at være accellereret under den neoliberale kulturrevolution, er udtryk for netop det Weber frygtede, at bureaukratiet, som kan være en både god og nødvendig tjener, nu er blevet en ond herre som ikke tilgodeser folket på den måde det burde. Samfund efter det moderne sammenbrud (dvs. nu) er blevet til et webersk [jernbur](#) som ganske vist og pr. fx kejseren af Pisa's manipulerende manøvrer kunne ligne et bur af guld, men som dog stadig holder folket fanget på en måde og under et åg som gør at Pisa's arbejde kun er til fordel for en dominant klasse. Og selv dette sidste er tvivlsomt fordi arbejdet i det neoliberale bureaukrati viser hvordan regimet ikke bygger på det som påstås, viden, men alene bygger på en despotisk magtudøvelse, udført pr. delegat og med henvisning til en form for viden som har samme status som rygter, skrøner, ammestuesnak eller (over)tro. Med andre ord: magtudøvelsen er fuldkommen vilkårlig.

Den neoliberale stærke stat trækker sig tilbage og skjuler sin voldsudøvelse bag bureaukraters og teknokraters påståede objektive nødvendighed af de aktuelle tiltag. Så Weber har fået ret i sin frygt. Ikke alene frygten for at et for stærkt bureaukrati er til ulempe for den enkelte, men fordi bureaukratiets arbejde efter det moderne sammenbrud er til ulempe for alle og risikerer at udarte i en åbent totalitær magtudøvelse i destabiliserede samfund efter den neoliberale kulturrevolution.

Monopoliseringen, totaliseringen og de stedse øgende indtrædelseskrav er et andet udtryk for at magten forblev hos de nye magthavere. Eksempelvis har den såkaldte [Reformkommission](#) (endnu en instans som frem for i systematisk viden tager udgangspunkt i idemæssige forestillinger om det de mener noget om) foreslået en [ny ungdomsuddannelse ved siden af gymnasierne](#), så den der ikke er interesseret i at gå i skole og hellere vil lære et praktisk arbejde, i klartekst straffes med [et toårigt genopdragende ophold på skolebænken](#). Og jf. helt generelt de stigende krav om formel, formaliseret uddannelse som adgangsbillet til de samme praktiske jobs som tidligere frem for alt krævede praktisk oplæring under relevante praktiske omstændigheder, inklusive en karakterinflation, jf. at undervisningen er topstyret helt ned til valg af lærebog, temaer og metoder i undervisningen, inklusive fx en gennemkuppet forestilling om at teori skal omsættes til praktik, osv., og inklusive at [de nye karakterskalaer](#) som i Danmark afløste [13-skalaen](#), belønner det almindelige og ikke længere har en kategori til belønning af det ekstraordinære. Alt sammen udtryk for den neoliberale kulturrevolution som har som sin væsentligste funktion at fastholde og udbygge magten hvor den var, og sørge for at ingen opdager det, gennem at sørge for at ingen lærer at tænke selv.

Den neoliberale kulturrevolution siden omkring 1980 har indebåret dette, en eksploitering af universitetet til fordel for en tilbagetrukket stærk (neoliberal) bureaukratisk stat. Naturaliseret som doxa, dvs. så det snart end ikke tænkes anderledes og så en mangfoldig, demokratisk nødvendig videnskabelig diskussion mellem flere alternative forklaringsmåder er afløst af en enfoldig totalitær videnskabsforståelse. Dette gælder i det mindste for pædagogik som er det ene af mine fag, og som er det jeg kender bedst efter i snart 30 år at have været en del af den kamp. Som en slags (nu falden) frontsoldat. Uden at have undersøgt det nærmere og uden selv at have været del af en tilsvarende kamp, er det dog mit indtryk at en tilsvarende udvikling mod at en form for instrumentel positivisme er altdominerende, og at enhver grundlagsdiskussion aktivt bekæmpes, også generelt for længst er et overstået kapitel. I det mindste ser det ud til at gælde for det andet af mine fag, biologi, hvor fx artsbegrebet alene diskuteres i termer af hvilket artsbegreb der er det universelt rigtige. Ved nu med søvngængeragtig sikkerhed og forkærlighed for afgrunden at vælge et DNA-baseret artsbegreb underkaster man sig en ekstern, ordensopretholdende disciplin, medicin, som ikke er videnskab i streng mening, i stedet for at fortsætte diskussionerne i termer af fx begrebet niche, dvs. inspireret af en konstruktionstænkning og af fx Bourdieus kapital-habitus-felt osv.

Og spørgsmålet er om ikke noget tilsvarende gælder i en lang række andre fag i og med at de bygger på og arbejder ud fra forkonstruerede eller ”opdagede”, letforvaltelige administrative objekter. Ikke alene fx køn, alder osv., men også fx sygdomme, elementarpartikler, grundstoffer, naturtyper, nationalstater, historiske perioder, sprog, folkeslag, religioner osv. osv. i en uendelig række. For slet ikke at tale om en vilkårlig inddeling i underfag eller subdiscipliner/specialer (med medicin som paradeeksempel). En systematisk empirisk tilgang med en teori i bunden som definerer forskningen og faget, og som anvendes til at forklare og forstå en indsamlet empiri, fejler systematisk over for en tilgang hvor metode og forkonstrueret objekt har primat og er definerende.

Diskussion: hvad er egentlig problemet?

Problemet med positionen hos Schleicher og Pisa er ikke så meget at den ikke lever op til videnskabelige idealer eller ikke overkommer de problemer med signifikans som fremsættes. Alt det er der ingen tvivl om; det er ikke nødvendigt under de givne omstændigheder. Problemet er snarere at for at en realitetsdiskussion af Pisa er mulig, kræves en helt anden diskussion, nemlig af disse givne omstændigheder. Den diskussion bliver aldrig taget. Hverken af Pisa og Schleicher selv eller af kritikerne. Enten fordi diskussionen ikke anses for relevant, eller fordi den aktivt, næsten militant bekæmpes med alle til rådighed stående eufemismer. Fordi det umiddelbart ville blive tydeligt at det som står på spil, er noget helt andet end at måle elevs/studenters kundskabsniveau. Gennem en totalitær naturalisering af sit eget udgangspunkt udelukker Pisa og tilsvarende organisationer enhver diskussion. Problemet bliver derfor at ingenting forandres, ingen forudsætninger ekspliciteres, ingen kritik bemødes konstruktivt. I sammenhængen er det især problematisk at der ikke foretages andre undersøgelser som kunne belyse det Pisa anerkendes for at belyse. Dermed forstærkes den ordensopretholdende funktion som skønt den paradoksalt nok implicerer det moderne sammenbrud, nok er den eneste funktion af

de evaluerende praktikker hos Pisa samt fx EVA, UKÄ, Skolverket osv.: en reproduktion og uddybning af eksisterende sociale forskelle.

Et dominant eksempel på hvordan udvekslingen af idemæssige forestillinger foregår mellem på den ene side Pisa som eksempel på evaluering/evaluerende praktik og på den anden side universitetet, er [Institut for Statskundskab](#) på Aarhus Universitet. Bemærk at ordet kundskab i sammenhængen signalerer indholdets tvetydighed: kundskab er ikke videnskab, men det er egentlig bedre fordi det er nyttigt. Som hos ingeniørerne. Den pædagogiske funktion er at på baggrund af noget som ligner viden, reproduceres en vilkårlig, eksisterende politisk og social balance som om det var en objektiv nødvendighed, og socialt nødvendige administrative tiltag begrundes med noget som ligner resultater af videnskabelige undersøgelser. Tænk også på at videnskab om det samme kunne risikere at afmontere det politisk opportune; videnskab må altså afmonteres. En konsekvens er at allerede privilegerede pr. mirakel kan beholde deres privilegier så det ser ud som om det er rimeligt at de har dem, og ikke mindst så en neoliberal drøm om forskningsbaseret administration eller [forskningsbaseret ledelse](#) kan gå i opfyldelse. [Sanktioneret af kongen](#). Intet mindre. Og udviklet på et forskningscenter der dels ligger det [samme sted som kongen i sin tid studerede](#), dels dengang havde en [dominant evalueringsforsker](#) blandt underviserne - en person som [kongen selv fortæller](#) optrådte som hans [mentor](#) mens han studerede.

Man bliver så rørt at man får tårer i øjnene, hvis ikke man forstod at et sådant gensidigt erkendelses- og anerkendelsesarbejde er del af en dominant strategi som indebærer at både forskningscenter og konge (og fx kejser-paven af Pisa) opnår endnu højere status, samtidig med at det placerer både den såkaldte forskning og fx Pisa et socialt sted hvor social anerkendelse er vigtigere end videnskabelig anerkendelse: [øverst til højre i rummet af sociale positioner, i en ikke-autonom og decideret afhængig del af et økonomisk-politisk-administrativt felt](#).

Det burde efterhånden være lysende klart for selv den allermest forblændede at det aldrig var meningen at Pisa skulle vise noget som helst. De såkaldte resultater af Pisa er helt uinteressante som resultater betragtet; de skal bare findes. Som symboler. Præcis som enhver anden evaluerende praktik tilbyder Pisa alene at være et symbol for og en forhindring for det de såkaldte undersøgelser ligner så skuffende. Dvs. at Pisa er et udtryk for og et virkemiddel i en kamp om privilegier og magt. Men paradoksalt nok gælder det magten til at underkaste sig og til at slippe for at tænke selv, og til at gøre det på vegne af millionvis af andre involverede. For Pisa kører som en damptrølle. I en magtfuldkommen og hensynsløs ligegyldighed over for millioner og atter millioner af elever, studerende og undervisere der bliver taget som gidsler for de anti-videnskabelige, anti-demokratiske, neoliberale uddannelsespolitiske manøvrer. Som nogle af de måske vigtigste forudsætninger for den neoliberale kulturrevolution og med det moderne sammenbrud som resultat.

Paradoksalt nok er der ikke langt fra [evaluerende praktikkens forhindrings- og forhalingsfunktion](#) til [funktionen af de såkaldte troldeknækk](#) som publicerer og spreder falske nyheder som tager plads op for og forhindrer oplysning som ikke er falsk, om det som ikke er falsk. Netop den slags som Bourdieu kritiserer tv for i [Sur la television](#). I en vis udstrækning kan man se de forskellige evalueringsinstanser som statsanktonerede,

dvs. konsekvrerede institutioner til desinformation. Alle de bortforklaringer og krumspring som ligner forsøg på at imødekomme en metodekritik, udgør alene forhindringer for at selve de grundlæggende forhold kommer frem i lyset. Fx er det en fordel for Pisa at kritikken holdes til det konkrete, til den såkaldte undersøgelses detaljer; deri består det implicerede kup. Kan kritikken isoleres til de konkrete metoder, udvalget, talbehandlingen, statistikken osv., så behøver ingen diskussion af eller forandring ske i forhold til det grundlæggende.

Ingen forstår hvad der tælles, ingen forstår hvordan man tæller. Og omvendt. Ingen forstår hvordan det som sammenlignes, bliver produceret, ingen forstår at det er meningsløst at sammenligne de såkaldte resultater, og ingen forstår at de såkaldte resultater ikke kan reproducere. Kort sagt: efter 40 års neoliberal kulturrevolution er der ingen der tænker selv. Alt sammen på grund af naturaliseringen til en doxa af de implicerede såkaldte undersøgelses erkendelsesmæssige og andre forudsætninger.

Dét er meget mere besværligt og langt vigtigere at diskutere end lade sig fange i en kvasi-diskussion af detaljer ved de såkaldte undersøgelser og deres såkaldte resultater, og det var nok først og fremmest det Staf tænkte på da han i 2004 fra talerstolen på Learning Lab Danmarks årlige konference *Agora* d. 9. december 2004 råbte "I er blevet narret med PISA-undersøgelsen!" – for at citere rubrikken på artiklen på forsiden af Dagbladet Information dagen efter. For diskussionen er det underordnet om det ene eller det andet spørgsmål stilles på den ene eller den anden måde til en eksamen eller ved en hvilken som helst anden test eller evaluering. Og tilsvarende er det underordnet om statistikken tager hensyn til det ene eller det andet. Måske spiller det ind på de såkaldte resultater, men i forvejen viser de såkaldte resultater ikke det de anerkendes for at vise, hvilket illustrerer to væsentlige funktioner af en evaluerende praktik: [at trække tiden ud og at inddæmme diskussionerne så de handler om noget andet, noget inferiørt.](#)

Dette grundlæggende forhold deler Pisa med andre ord med enhver evaluerende praktik som karakteriseres ved at [den fungerer som en forhindring for produktionen af indsigt i det som påstås evalueret, samt i selve dette](#), og at denne funktion under de givne omstændigheder *er den eneste*. Ved hjælp af evaluerende praktikker og pr. social alkymi forvandles det partikulære, det subjektive synspunkt til det universelle, det objektive; rygter, skrøner, ammetuesnak og (over)tro forvandles på socialt magisk vis til viden. Som kejser-pave af Pisa er Schleicher derfor desuden en social [alkymist](#) efter det moderne sammenbrud. Men præcis som middelalderens alkymister fejler Kejser-paven. Pisa er ikke guld, uanset om det glimrer. Tilsvarende problematiske og lige så forgæves forskningsindsatser, inklusive symbolsk voldelige eksklusionsmekanismer (at ignorere eller latterliggøre systematiske indvendinger), gælder fx den evindelige forestilling om at omsætte teori til praktik, og forestillingen om at en [evidence based best practice](#) i skolen fornuftigt kan [udvikles uden kontrolgruppe](#) og uden fx at overveje en eventuel [Hawthorne-effekt](#) af de ændrede undervisningsmetoder.

For Pisa gælder at den pædagogiske funktion, en funktion som under de givne omstændigheder ser ud til at være den eneste, er 1. at forhindre indsigt i elevernes standpunkter gennem at foretage en såkaldt undersøgelse der ingenting viser, og gennem at stå i vejen for at en anden undersøgelse kunne gennemføres, 2. at sørge for

reproduktionen af en principielt set vilkårlig social fordeling af magt og 3. at forhindre indsigt i selve dette. Paradoksalt nok netop med en implikation af at det som opnås ved såkaldte undersøgelser som Pisa, er en slags sandhed om elevernes standpunkt. Derved får Pisa – som en hvilken som helst anden evaluerende praktik – funktionen at 4. legitimere allerede nødvendige administrative prioriteringer og tiltag ved at få dem til at se ud som om de bygger på viden, dvs. så subjektive politiske holdninger forvandles til objektive nødvendigheder.

Desuden afløser og forhindrer institutionelle evalueringer (evaluerende praktikker, uanset deres betegnelse) som Pisa osv. det som fandtes tidligere, en uformel samtale mellem underviseren og elev/studerende som specialister på hver deres område. Med som konsekvens en deprofessionalisering både af korpset af lærere/undervisere og på sin vis også af korpset af underviste fordi udviklingen af undervisningen ikke får lov at foregå under de konkrete praktiske omstændigheder som ellers udgør betingelsen for at praktikken kommer i stand og udvikles. I stedet forlægges dette arbejde til en dominant gruppe af administratorer på behørig både social og fysisk afstand af det konkrete arbejde. Bl.a. fordi (mindst) tre forhold (fejlagtigt) forudsættes: 1. at undervisningen (kan) udvikles uden for de konkrete rammer for undervisningen, 2. at undervisningen er den væsentligste kilde til at elever/studerende lærer sig noget, og 3. at undervisningens kvalitet (og mirakuløst nok også kvaliteten af både lærernes uddannelse og undervisningens tilrettelæggelse) kan måles ved hjælp af fx Pisa (jf. [Stafs diskussioner her](#)). Eller fx ved hjælp af de evindelige [institutionaliserede kursusevalueringer med retningslinjer, kategorier, databehandling, fortolkning osv. fastsat og foretaget centralt](#).

Underviserne opfattes som generalister der kan undervise i alle fag, og som om de ikke har nogen specialviden knyttet til fx at have en forskerkompetence (universitet) eller at have studeret bestemte fag (læreruddannelsens linjefag). På universitetet foretages undervisningen ikke, sådan som idealet ellers foreskriver, af aktive forskere der underviser i det de ved noget om, og tilsvarende underviser skolelærerne ikke i det de ved noget om. Dette går hånd i hånd med fremvæksten af et [prækariat](#) af vikarer som kan ansættes og fyres efter en administrativ ledelses forgodtbefindende (jf. [Guy Standing](#)). Efter syv år og snart 500 forgæves jobansøgninger i Norden har jeg på min krop erfaret hvor veludviklet dette allerede er på de svenske universiteter og højskoler hvor op imod [90 % af de stillinger der kræver ph.d.-grad, besættes uden formel bedømmelse](#). Dvs [så den rette kommer ind](#) og det ligner [kooptation](#), og vel at mærke så det bæres af alle og ikke påtvinges af en lille gruppe onde undertrykkere.

Ødelæggelserne sker i en dobbelt bevægelse: dels forlægges ansvaret for at planlægge undervisning til administrative sammenhænge centralt som har erobret dette arbejde, dels foregår arbejdet på særlige administrative afdelinger eller foretages af særlige administratorer på de enkelte undervisningssteder. I begge tilfælde med forskellige evaluerende praktikker som et væsentligt redskab og med som konsekvens at de enkelte konkrete underviseres indflydelse effektivt forhindres. Men ligesom det er tilfældet for kejseren af Pisa, er der oftest ingen af de pågældende administratorer som ved noget videre om skole, uddannelse, pædagogik eller evalueringer, og/eller har en forskeruddannelse eller forskningserfaring, og tendensen er at ansvaret for og især magten over kursusudviklingen

aldrig er placeret hos dem der udfører undervisningen. Et godt eksempel på hvordan den neolibérale stærke stat trækker sig tilbage og tvinger sin indflydelse igennem pr. delegater som hverken selv underviser eller ved noget om det de planlægger. Med kejser-paven af Pisa som et fantastisk eksempel.

Den tilsyneladende allestedsnærværende kamp om magten over undervisningen, dens indhold og hvordan dette læres, foregik tidligere på en vis afstand af de dengang endnu relativt autonome undervisningssteder. Den kamp er nu helt bogstaveligt rykket ind på undervisningsstederne. I form af særlige administratorer eller afdelinger eller i form af centralt formulerede krav om evaluerende praktikker. Og det gælder ikke kun regelmæssige evalueringer, men også fx [planer for den enkelte elev](#)/studerendes progression og hvordan standpunkterne kan måles og afrapporteres.

Det er klart at et samfund har mekanismer til reproduktion af samfundet og dets orden, herunder af en eksisterende, principielt vilkårlig fordeling af materielle og symbolske goder og dermed af magt. Men det er forstemmende at reproduktionen, pr. Pisa og andre evaluerende praktikker, i såkaldt [demokratiske samfund](#) med såkaldte [menneskerettigheder](#) foregår på en måde som indebærer et så grotesk spild af tid & talent samt af [menneskelige resurser](#) og [forhåbninger](#), dvs at det sker med så store [menneskelige lidelser](#) som i uddannelsessystemet, og ikke mindst at en social reproduktion går hårdest ud over dem der har fået de største løfter. [Statsadelen](#) og [blodsadelen](#) har [ikke noget at lade hinanden](#) høre hvad angår den brutalitet hvormed de forsvarer og udbygger de i forvejen tilkuppede illegitime privilegier hos [en lille magtelite](#).

I de ideelle udgaver kunne både skole, videnskab og demokrati udgøre en trussel mod en eksisterende, principielt vilkårlig fordeling af materielle og symbolske goder og dermed af magt. Med vilkårlig menes her en fordeling som er et produkt af en social og historisk udvikling, og som dermed principielt kunne være anderledes. På sin vis er det hele ideen og det ser ud til at være forklaringen på de mange symbolske løfter som siden ikke følges af tilsvarende handling, eller som indebærer det modsatte af det løfterne siger. Større ulighed i stedet for mindre, større uvidenhed i stedet for mindre, større ustabilitet i stedet for mindre, [større social uro i stedet for mindre](#). Pisa er blandt de redskaber som, erkendt og anerkendt for det modsatte, indebærer en systematisk ødelæggelse af samfundets stabilitet pr. en systematisk ødelæggelse af både uddannelses- og videnskabelige institutioner. Reproduktion og udbygning af en eksisterende fordeling af goder har med andre ord sin ekstremt høje pris. Det understreger samtidig hvor naivt det er at håbe på forandring pr. offentligt finansieret uddannelse og videnskab, samtidig med at det understreger at de ulige forhold blot forstærkes med privat finansiering.

Flerfrontskrig med samme mål

Som det fremgår blev denne tekst påbegyndt i januar 2024. I skrivende stund er det juni. Men det er svært at holde trit med kejseren af Pisa når han udfolder sine hersker-strategier. Især når han får hjælp af en yderst villig presse. Og det er svært ikke straks at forsøge at bemøde alt det vrøvl der produceres med udgangspunkt i de såkaldte resultater af den såkaldte undersøgelse med benævnelsen Pisa. Et eksempel er endnu [en artikel i den svenske](#)

[lærerforenings blad](#) *Vi lärare* fra d. 28. maj 2024. Her refereres [et interview i Dagens Nyheter](#) med kejseren af Pisa som er et godt eksempel på en anden slags hersker-strategi, nemlig at pludselig tale om noget andet. Pisa bliver på den måde skolepolitikens svar på den invasive art [Japan-pileurt](#): Bedst som man tror man har fået skovlen under den, stikker den hovedet frem et andet sted i tilsyneladende forandret skikkelse.

Der er tale om mikrofonholderi af ypperste slags og kejseren af Pisa må have haft svært ved at få armene ned. Nu er det pludselig ikke længere covid-19 eller den dårlige disciplin som er skyld i det som kaldes ”svenska kunskapsrasen”. Nu er det elevernes mobiltelefoner. Især hos pigerne - som ellers ifølge både Pisa-2018 og Pisa-2022 overalt klarede sig signifikant bedre end drengene i læsning og ikke klarede sig signifikant dårligere end drengene i matematik og naturfag.

Bag udtalelserne ligger der denne gang [en såkaldt undersøgelse](#) lavet i regi af Pisa selv. Som sædvanlig er afrapporteringen uden metodeovervejelser og hvem der har udført den såkaldte undersøgelse, som til overflod er autoriseret af kejseren af Pisa. Han og OECD/-Pisa er altså det brand som garanterer de såkaldte resultaters kvalitet. Men den der får et produkt anprist af direktøren, burde dog tænke sig om to gange før produktet anskaffes.

Det er normalen uden for akademiet at en leder sanktionerer kvaliteten af et produkt, fx en udgivelse. Men interessant nok så svarer modellen til at en professor, bevillingshaver og leder af en forskergruppe meriterer sig på og sanktionerer de medvirkendes arbejde ved at stå som medforfatter på enhver artikel som produceres. Snarere end at vise Pisa-produkternes videnskabelighed, viser det dog at en forskergruppe har status som en styrelse, en kommission eller tilsvarende, og eksemplificerer en strategi som indebærer etableringen af en slags forskning parallel til videnskab: forskning som frembringer efterspurgt viden, forvalterviden eller såkaldt anvendelig viden, hvis funktion er dels at legitimere allerede socialt nødvendige administrative eller andre tiltag, dels at stå i vejen for andre undersøgelser. I sin tur medvirker den slags manøvrer til en yderligere udbytning af en i forvejen stort set ikke-eksisterende relativt autonom videnskabelig forskning.

Den såkaldte undersøgelse består af en række ukonstruerede selvrapporteringer (som af natur er helt usystematiske) som sammenholdes med de såkaldte resultater af Pisa-2022. Fordi ingen data rekonstrueres under de givne omstændigheder, er hele øvelsen værre end ingenting i forhold til at få noget at vide. Ingenting bundet op med roser, dvs. endnu et fupnummer. Et væsentligt udgangspunkt for den såkaldte undersøgelse er det mainstream-idemæssige at undervisningen og læreren er den væsentligste kilde til elevernes erkendelse, og at undervisningen skal raffineres for at optimere den. Så alt er ved det gamle. Læg dertil at de såkaldte resultater strider mod det [en undersøgelse i Danmark](#) viser, nemlig at lærerne ikke oplevede at eleverne bliver forstyrret af deres mobiltelefoner.

Så også disse udtalelser fra kejseren af Pisa er politisk bullshit i forklædning.

I december 2023 var det disciplin der behøvedes mere af. Næste gang han udtaler sig, er det nok elevernes tøj som må stå for skud, og som bliver et argument for skoleuniform som det næste quick fix for at hæve præstationerne i Pisa. Til glæde alene for BNP og nationens øgede kreditværdighed fordi det åbenbart er vigtigere at producere eksamensresultater end erkendelse. I stedet for at få lov at lære sig at tænke selv, skal eleverne klæde sig ens, sidde stille, holde deres mund, fokusere på læreren og lytte til envejs-undervisning

udviklet som evidence based best practice af eksperter på behørig både social og fysisk afstand af skolen. Og frem for alt skal det forhindres at nogen lærer at tænke selv. Målet er en restaurering af den sorte skole med salmevers og rotting og elever der producerer eksamensresultater mens de trænes til gode, lydige soldater, jf. at kejseren af Pisa, kæk og bold og med tandbørste-overskæg, på sit [OECD-profilbillede](#) mest af alt ligner en britisk major i civil.

Afsluttende bemærkninger

Jeg kan se hvad Schleicher efter mange års arbejde som politiserende Pisa-administrator *kan* til perfektion. Men det er et mysterium for mig hvad Schleicher *ved* som en lang række prominente videnskabspersoner og forskere ikke *ved* efter mange års arbejde med at forstå og forklare Pisa og forudsætningerne for den slags såkaldte undersøgelser. Inklusive mine egne snart 30 års pædagogisk forskning om evaluerende praktikker som i 2019 mundede ud i et unikt [udkast til en empirisk definition af evaluerende praktikker](#).

Vil man forsøge at forandre forholdene, handler det altså ikke om at deltage i en diskussion og en udvikling af den helt rigtige metode, formuleringen af de helt rigtige testspørgsmål, gennemførelsen af den fremforskede test på den helt rigtige måde og under de helt rigtige betingelser, behandlingen af de indsamlede data med den helt rigtige statistik osv. Præcis som det heller ikke nytter at diskutere hvilken form for viden der er tale om, fordi der ikke under nogen omstændigheder er tale om viden. Paradoksalt nok er det heller ikke tilstrækkeligt – i en ånd af oplysning – at producere så megen videnskabelig viden som muligt for at tilbagevise de såkaldte resultater af Pisa og tilsvarende, fordi en sådan indsats i en social kamp står et helt andet socialt sted. Produktionen af rygter, skrøner, amnestuesnak og (over)tro konkurrerer ikke med produktionen af viden.

Det gælder først og fremmest om at nægte at deltage i de destruktive symbolske neoliberaler øvelser, fx nægte at spille sin tid på at søge ekstern finansiering. Derefter gælder det om, pr. stenhårdt, langsommeligt og brydsomt, decideret videnskabeligt arbejde at forsøge at generobre definitionsretten og genindføre en strikt videnskabelig fornuft i et felt hvis specifikke økonomi er stort set kollapsede.

Vover man at kritisere Pisa (eller fx EVA eller UKÄ, Skolverket osv.), bliver man latterliggjort eller ignoreret. Eller man bliver fyret, får lukket sin forskergruppe og får sin og forskergruppens hjemmeside slettet hvilket er den ultimative, totalitære måde at skaffe sig af med en modstander på som desuden, især når alt ligger på nettet, kan få det til at se ud som om den pågældende videnskabelige position aldrig har fandtes. Ud over at den konkrete modstander er væk, letter det arbejdet hos de tilbageværende som enklere kan beholde deres privilegier fordi de ikke behøver at sætte sig ind i og forholde sig til heterodoksa.

Når kejseren af Pisa fører sig frem uden en trævl på kroppen, placerer han sig i en anti-videnskabelig kategori sammen med konspirationsteoretikere, rygtesmede og sladdertanter. At han har følge af størstedelen af et pædagogisk-administrativt etablerement (uanset dets afgrænsning), baner vejen for og er den anden side dels af [bureaukratiets banale ondskab](#), dels dermed af totalitære styreformere af en meget ubehagelig type. Dét er en af de væsentligste funktioner af evaluerende praktikker som fx Pisa, og det er en meget

stor ulykke at de har fået et så enormt gennemslag.

Eftertænksomt efterord

Denne tekst burde naturligvis være skrevet som en decideret videnskabelig artikel, på (ubehjælpeligt) engelsk, fagfællebedømt efter et skema som sikrede ensartet bedømmelse og lige vilkår, med samme referencetil, samme rækkefølge af de samme afsnit, samme kommatering, samme ortografi og retstavning osv. Dermed kunne artiklen konsekkreres som videnskab, mere uniform end maden hos selv de største fast food-kæder. Uafhængig af hvad der præsenteres, og med forudsætninger om kvalitetsmarkører som ikke tager hensyn til at det er indholdet som gør en forskel, jf. at [Evaluering af forskningsrådssystemet i Danmark](#) blandt sine forslag til forandringer af systemet ikke havde en eneste som handlede om forskningens kvalitet og hvordan den kunne bedømmes. Imidlertid ville det være et nærmest suicidal paradoks at lade teksten fagfællebedømme. I stedet er den et syndigt(!) rod af systematiske henvisninger og holdninger. Det gør det også enklere at ignorere indholdet.

For knapt 15 år siden da det stadig gav en vis mening, personligt og generelt, fik redaktøren af *Praktiske Grunde* overbevist mig om at gøre det i forbindelse med [en aforisme jeg havde skrevet](#). Men ikke denne gang. Nu giver det ikke længere mening at lade en tekst om evaluerende praktikker og deres pædagogiske funktion underkaste en evaluerende praktik hvis effektive forhalings- og forhindreingsfunktion jeg har fremforsket og skrevet om de seneste snart 30 år. Dels behøver læseren næppe hjælp til at se om der er hold i det jeg skriver, dels ved vi at formkrav alene [fremmer det banale, på bekostning af det originale](#). At min karriere for længst er forbi, gør desuden at det kan være ligemeget med en formel meritering som mere generelt ikke ser ud til at gøre den store forskel. Den eneste måde jeg eventuelt kunne ændre mit dårlige rygte, var ved at slikke røv, men jeg har aldrig brudt mig om smagen, så lige dét blev aldrig min stærke side. Desuden opgiver man ikke kampen ved ikke at ville underkaste sig de vilkårlige knæbøjninger som evaluerende praktikker udgør.

Men det er klart. Det er meget muligt – som Gustav Wied så malende udtrykte det – at: [”Naar Skidt kommer til Ære og Stodder til Mønt, saa begynder Hønsene at gaa med Laksko”](#). Men laksko eller ingen laksko, en høne er en høne og dens lod er at sove på sin pind i hønsehuset, lægge æg som andre spiser og ende sine dage i suppegryden. Og lakskoene beholder den kun så længe det ikke forstyrrer den sociale orden. Præcis som fx i skolen hvor de evaluerende praktikker og deres ledsagende diskurser er mellemlagets finest hour, om end fremgangen kun er symbolsk og inden for gruppen. Fokus fjernes fra en bedømmelse af tankeindholdet fordi en habitueret tilbøjelighed til at følge en norm tages som udtryk for en evne til at tænke, hvor det er det modsatte der gælder. Og fordi ingen længere tænker selv og pr. Pisa’s manøvrer forhindres i at lære det, så opnås privilegierne på bekostning af en selvstændig tanke.

Det foregående forklarer og understreger også at når flere går sammen om at gå imod Pisa’s hærgen og konsekvenserne for uddannelsesområdet, så taler den på vegne af andre, som kan netop dét. For at udtrykke det diplomatisk, ser det ikke ud til at være den mest oppositionelle, og fx er der nok grund til at være yderst skeptisk over for et af de seneste

initiativer, [Movement for a Free Academia](#). Læg især mærke til at der heller ikke i det formulerede [Göteborg-manifestet](#) tales om kvalitetskriterier for den forskning hvis frihed skal (gen)erobres. Men et manifest som taler om fri forskning uden at stille krav til forskningens kvalitet, bliver et udtryk for [en individualisering af det kollektive](#) fordi det overlades til den enkelte at forholde sig til forskningens kvalitet som ellers kun kan ses som et fælles anliggende for et akademi i krise. Göteborg-manifestet fungerer med andre ord som en hvilken som helst anden evaluerende praktik og er lige så destruktivt som fx [Evaluering af forskningsrådssystemet i Danmark](#) fra 2009 – eller som Pisa. Ikke på trods af, men på grund af de gode intentioner som giver frit spil for kejser-pave-alkymist-epigoner.

Men egentlig er det banalt. Vi ved at – helt generelt, under de givne omstændigheder og som et strukturelt forhold - så snart nogen begynder at tale på vegne af andre, bliver det til ulempe for den der hævdes talt på vegne af; det bliver til ulempe for den dominerede som fungerer som resurse for den dominante der taler. Det argumenterer jeg for i [min afhandling](#). Og vi ved at det kræver et systematisk stenhårdt individuelt og kollektivt opgør med hver enkelt og gruppens habitus at forsøgsvis forhindre dette. Antagelserne bag Pisa er at dette kan overvindes pr. metoden. Risikoen er med andre ord meget stor for at selv et i udgangspunktet prisværdigt initiativ som Movement for a Free Academia fejler, fordi de gode intentioner står i vejen for det som angiveligt er intentionen. I næste omgang forklarer det opslutningen om initiativet.

Main stream bekæmpes ikke med main stream. Så længe verden ser ud som den gør, og så længe kejseren af Pisa fortsætter sin anti-demokratiske hærgen, så længe må hver enkelt udføre sine subversive, demokratiske gerninger hver for sig, som civil ulydighed og gennem nålestiksaktioner. Som akademiets guerillakrigere, med en viden om at man er alene i den fælles kamp, og at ["Jeder stirbt für sich allein"](#). At vente på at en sammenlutning skal ske, at forestille sig at en leder skal ville netop dette, er naivt og gør ikke andet end at cementere og forstærke eksisterende vilkårlige sociale dominansforhold.

Tak til redaktionen for kommentarer til et tidligt udkast og til Anna for sparring.